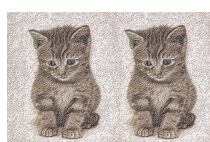

Morfoloxía (1). Orixe e formación das palabras. A palabras variables 1: o substantivo e o adxectivo

➤ Orixe e formación das palabras:

- **Morfema. Definición e tipos:** definimos o **morfema** como a unidade mínima dotada de significado e de significante. Vexamos o seguinte exemplo:

referente

gat-	'animal', 'domesticable', 'felino'	(sfdo. léxico)
-o-	'macho'	} (sfdo. gramatical)
-s	'plural'	

significante: /g/-/a/-/t/-/o/-/s/ (fonemas) gatos (grafemas)

- **A palabra:** É unha unidade lingüística constituída por un ou varios morfemas. Caracterízase pola súa *mobilidade* no discurso, polo *carácter inseparable* dos seus elementos e a *orde fixa* dos morfemas que a constitúen.

✓ Etimoloxía do galego (orixe do léxico)

❖ Elementos de substrato: As pegadas das linguas anteriores ao latín que chegaron até o galego de hoxe denomínanse *elementos de substrato*. O substrato divídese en dúas familias: *linguas preindoeuropeas* e *linguas indoeuropeas*.

❖ Elementos de superestrato: Despois de caer o Imperio Romano, polo territorio galego pasaron diversos pobos que, sen chegar a substituír o latín, deixaron palabras, nomes de persoa e de lugar, sufixos, etc. Son estes elementos incorporados á nosa lingua despois da romanización os que reciben o nome de superestrato. Os principais que ten o léxico galego son o xermánico e o árabe.

❖ Palabras patrimoniais, cultas e semicultas: Como dixemos, a maioría das palabras do galego proceden do latín, pero non todas as palabras latinas que hai no galego se introduciron do mesmo xeito. De acordo coa evolución das palabras latinas presentes na nosa lingua, distinguimos tres grupos: patrimoniais, cultas e semicultas.

✓ Formación de palabras por procedementos internos

❖ A derivación: A derivación é o procedemento de formación de palabras consistente en engadirlle a un lexema prefixos e/ou sufixos: pan, panadeiro, panadería, empanar.

❖ A composición: a composición é un procedemento de formación de palabras novas consistente na unión de dúas ou máis palabras ou morfemas léxicos: xordo + mudo = xordomudo.

❖ A parasíntese: é en realidade un tipo especial de derivación, no que se dá, á vez, prefixación e sufixación ou composición e derivación: pica + pedra + eiro = Picapedreiro (*picapedra/*pedreiro).

- ✓ Os préstamos: Cando aos usuarios dunha lingua lles cómpre nomear novas realidades, poden recorrer a palabras doutras

linguas: *préstamos* ou *empréstitos* e incorporámoas para designarmos conceptos, ideas, obxectos, seres, etc., anteriormente descoñecidos para nós.

❖ Os castelanismos: o galego, debido ao contacto entre as dúas linguas, vai recibir palabras procedentes do castelán (castelanismos). Poden contabilizarse por milleiros e constitúen a ameaza máis seria para a continuidade das formas autóctonas do galego. Poden ser fonéticos, morfolóxicos, sintácticos e léxicos.

✓ Outros procedementos de formación de palabras

❖ Onomatopeas: É aquela palabra ou conxunto de palabras creadas convencionalmente cuxa pronuncia ten a finalidade de imitar o son que produce unha acción. Exemplos típicos son: bum!, clic!, crac!. É moi característico o uso das onomatopeas nos cómics, por exemplo, e tamén na linguaxe común para representar os sons que producen os animais.

❖ Abreviacións: Por economía lingüística, moitas veces créanse palabras novas por abreviación doutras xa existentes. Tipos: Abreviamentos: poli (policía), Siglas: ONU ('Organización das Nacións Unidas'), Acrónimos: Inem (Instituto Nacional de Emprego).

✓ As clases de palabras: Adóitanse considerar as categorías xerais seguintes: *substantivos*, *adxectivos*, *verbos*, *adverbios*, *preposicións*, *conxuncións*, *artigos*, *demonstrativos*, *posesivos*, *numerais*, *indefinidos*, *exclamativos* e *interrogativos*.

➤ **As palabras variables (1): o substantivo e o adxectivo:**

▪ *O substantivo*

✓ Definición: o *substantivo* é unha categoría gramatical que se emprega para designar entidades, sexan reais ou imaxinarias, tanto de obxectos concretos (persoas, obxectos, etc.) como abstractos (sentimentos, seres, etc.).

✓ O xénero do substantivo: na serie seguinte: mestre, mestra, mestres, mestras o substantivo é unha palabra variable. Hai un elemento constante *mestr-* (lexema), e uns elementos que varían, *-e*, *-a*, *-es*, *-as* (morfemas gramaticais ligados flexivos). Estes elementos variables, morfemas, serven para indicar o xénero e o número dos nomes. O xénero dos nomes pode ser masculino e/ou feminino.

✓ O número do substantivo: o número dos nomes pode ser *singular* e/ou *plural*. O singular nomea a unha soa persoa, animal ou cousa: unha cadela, un balcón, o neno, etc. O plural nomea a máis dunha persoa, animal ou cousa: dúas cadelas, varios balcóns, uns nenos, etc. Case que todos os nomes teñen singular e plural, pero hai unha serie de substantivos que son invariables en canto ao número.

▪ *O adxectivo*

✓ Definición: o *adxectivo* é unha clase de palabras variables que expresan propiedades ou características dos substantivos. Por exemplo, en casa pequena, o adxectivo *pequena* remite a unha calidade de tamaño. Desde o punto de vista do seu *significado*:

cualificativo, de relación e, cuasideterminativo. Desde o punto de vista da relación co nome: adxectivo especificativo ou restritivo e adxectivo explicativo, epíteto ou non restritivo. Desde o punto de vista sintáctico ou funcional, o adxectivo é o núcleo (N) da frase adxectiva (Fadx).

- ✓ Graos do adxectivo: A calidade que se lle adxudica ao substantivo por medio do adxectivo admite unha gradación: *grao positivo* - A pera estaba doce; *grao comparativo* - A pera era máis doce ca a mazá / cá mazá: *grao superlativo* - A pera estaba docísima.